

Tadeusz Łaszkiewicz, Agnieszka Łaszkiewicz, Joanna Surma, Krzysztof Świgoń, Anna Vorbrod

Sowinki, gm. Mosina, woj.
poznańskie, St. 23C, AZP 56-27/30

Informator Archeologiczny : badania 24, 41-42

1990

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

lub Brzostkowem. Również opracowanie AZP obszaru, na którym się ono znajduje (59-34) wymienia je trzykrotnie: Przybysław, st. 10, Brzostków, st. 20 i Raszewy, st. 4.

W trakcie 4 sezonów wykopaliskowych trwających w latach 1987-1990 przebadano obszar o łącznej powierzchni około 900 m kw., odkrywając 81 obiektów grobowych. Liczbę tę uzupełniają 2 dalsze groby zdokumentowane i zabezpieczone zimą 1988 roku.

Wszystkie obiekty grobowe odkryte w trakcie badań wykopaliskowych reprezentują pochówki ciałopalne, wśród których 26 stanowi groby jamowe, 41 — popielnicowe, 2 — symboliczne, a pozostałe 14 to groby znacznie zniszczone, odsłonięte w postaci skupisk materiału kulturowego.

Niektóre z odkrytych grobów zaopatrzone były w obstawy kamienne (4 jamowe, 8 popielnicowych i 2 silnie zniszczone) lub kamienie-stele (2 jamowe i 4 popielnicowe).

Zdecydowana większość grobów (71) była bardzo bogato wyposażona w naczynia-przystawki (do 11 sztuk w grobie), przedmioty wykonane z brązu lub żelaza oraz wytwory z innych surowców: zawieszki z poroża (1 grób), paciorki kościane (1 grób), brązowe (1 grób) lub szklane (7 grobów) oraz bardzo rzadko występujące w inwentarzach „Jużyckich” fragmenty przedmiotów wykonanych z ołowiu.

Funkcję popielnic najczęściej pełniły w grobach: dużych rozmiarów naczynia z baniastym brzuścem i stożkową lub cylindryczną szyjką (17 razy), naczynia beczułkowatego kształtu (7 razy) oraz amfory (6 razy).

W grupie naczyń-przystawek wymienić natomiast należy: czerpaki (91 sztuk), misy (67 sztuk), naczynia beczułkowate (31 sztuk), amfory (29 sztuk) oraz różnego kształtu naczynia miniaturowe (31 sztuk). W odniesieniu do naczyń miniaturowych należy jeszcze dodać, że 10 z nich posiadało ornament inkrustowany białą pastą wapienną.

Poza powyższymi spośród wytworów glinianych wymienić wypada także tzw. „formy wydzielone”, do których zaliczono między innymi: łyżkę-poidelko, 2 grzechotki gruszkowatego kształtu (jedna bogato zdobiona inkrustowaniem), płaski talerzyk-podstawkę, misę prostokątnego kształtu, misę owalną z „imaczami”, „płecyk-kadzielnicę”, dwa czerpaki grafitowane, naczynia (5 sztuk) z baniastym brzuścem i silnie lejkowato rozchyloną szyjką oraz dwie czarki malowane i misę posiadającą na dnie (od strony zewnętrznej) 4 współśrodkowe koła (naśladownictwo dna jednej z czarek malowanych), a także naczynie w przybliżeniu dwustojkowe (pełniące funkcję popielnicy) z plastycznym żeberkiem umieszczonym w 2/3 wysokości naczynia (naśladownictwo brązowych situl północnoitałskich).

Natomiast w grupie innych wytworów na szczególną uwagę zasługują fragmenty przedmiotów wykonanych z ołowiu (kółka, skręty spiralne oraz okucia guzikowate), wytwory żelazne (stekierka tulejkowata, 3 noże, tulejka grotu oszczepu oraz fragmenty 4 bransolet z płasko ściętymi końcami) i brązowe (liczne skręty spiralne, 5 naszyjników wykonanych ze skręcanego wokół własnej osi pręta, szpile z główkami rozklepanymi i zwiniętymi w uszko lub w postaci kulistych żgrubień, szpile binoklowate, szydło-igła, zawieszka z szerokiej blaszki zdobionej bogatym, wyciskany od spodu, ornamentem punktowym oraz fragmenty okucia pokrytego cienką warstwą złota, bogato dekorowanego delikatnym, nacinanym ornamentem).

Poza powyższymi wymienić również należy 3 zawieszki wykonane z poroża, paciorki kościane (21 sztuk), a przede wszystkim paciorki szklane (niebieskie, niebiesko-zielone, zielone, białe), których znaleziono łącznie około 260 sztuk.

Obrazek pogrzebowy oraz wstępna analiza materiału kulturowego pozwalają uznać badane cmentarzysko za przynależne do grupy wschodniowielkopolskiej ludności kultury Jużyckiej i datować je na okres HaC-HaC/HaD.

Badania będą kontynuowane.

Siedliska, gm. Lubenia woj. rzeszowskie St. 10 patrz epoka brązu

Sierpów, gm. Ozorków woj. łódzkie St. 1 patrz epoka brązu

Sowinki, gm. Mosina woj. poznańskie St. 23A patrz okres rzymski

**Sowinki, gm. Mosina
woj. poznańskie
St. 23C AZP 56-27/30**

Pracownie Konserwacji Zabytków
w Poznaniu — Spółka z o.o. Pra-
cownia Naukowo-Badawcza

Badania prowadził mgr Tadeusz Łaszkiwicz (autor sprawozdania), uczestniczyli studenci archeologii UAM: Agnieszka Łaszkiwicz, Joanna Surma, Krzysztof Świągół i Anna Vorbrodt. Zlecio Biuro Projektów Budownictwa Komunalnego, finansowała zaś Dyrekcja Rozbudowy Miasta Poznania. Pierwszy sezon badań. Osada ludności kultury Jużyckiej (?) lub kultury pomorskiej (?) z okresu halsztackiego oraz z wczesnego i środkowego podokresu lateńskiego, ponadto ślady osadnictwa ludności kultury pucharów lejkowatych (?) przeworskiej, wczesnego średniowiecza i średniowiecza.

Stanowisko znane jest z danych archiwalnych, potwierdzone zostało w ramach rozpozna-

nia AZP w 1982 r. (AZP 56-27/30 jako Sowinki, stan. 1) po weryfikacji w 1986 r. włączone do zespołu stanowisk określonego jako Sowinki 23, obejmującego kilka znanych wcześniej stanowisk i liczącego ponad 15 punktów osadniczych. Znaczna część terenu stanowiska narażona jest w najbliższych latach na całkowite zniszczenie w wyniku budowy Stacji Uzdatniania wody „Sowinki” na nowym ujęciu wody dla m. Poznania.

Stanowisko (traktowane całościowo) położone jest na rozległym cyplu powstałym przez rozcięcie krawędzi terasy nadzalewowej doliny Warty poprzez dwie mniejsze doliny boczne (od północy i południa). Stanowisko 23C rozmieszczone jest w środkowo-wschodniej części tego cypla na stosunkowo łagodniejszym na tym odcinku stoku terenu na wschód — do terasy dennej Warty.

Całość terenu znajduje się pod uprawą rolniczą Kombinatu PGR Manieczki.

W obrębie zagrożenia prowadzono dotąd (w sezonach 1989 i 1990) ratownicze badania wykopaliskowe na stanowiskach 23A i 23B. Stanowisko 23C wyróżniono i rozpoczęto badać w sezonie 1990. Na podstawie wykonanej uprzednio planigrafii powierzchniowego materiału zabytkowego stwierdzono, że stanowisko tylko częściowo mieści się w granicach obszaru zagrożonego zniszczeniem wskutek realizacji zaplecza technicznego budowy. W tej też jego części ulokowano wykop. Odkrywkę pod wykop przygotowano mechanicznie, tzn. przy użyciu spychacza gąsienicowego zdjęto nadkład próchnicy ornej (o miąższości 30-50 cm) na obszarze silnie wydłużonego prostokąta o wymiarach 150 x 30 m. Zbadano niemal całość założonego wykopu (niewielkie partie pominięto ze względów technicznych — np. wewnętrznych hadiowań), tj. ogółem powierzchnię 4,270 m². Wyróżniono 8 obiektów nieruchomych: palenisko, jamy oraz obiekty o bliżej nieokreślonej funkcji. Zebrano również ruchomy materiał zabytkowy, w tym: 1,525 fr. ceramiki, ponad 150 grud polepy, nieliczne inne zabytki (3 artefakty krzemienne, 3 przesiłki glin, 1 kamień z wygładzoną powierzchnią, 1 fr. szkła, 1 fr. blaszki brąz.) oraz 8 prób węgla drzewnych.

Wstępny przegląd źródeł pozwala stwierdzić, że na osadzie zdecydowanie dominuje materiał ze schyłkowych faz rozwojowych kultury lużyckiej, bądź już kultury pomorskiej — z okresu halsztackiego oraz z wczesnego i środkowego podokresu lateńskiego. Ponadto nieliczne fragmenty ceramiki (i inne znaleźiska) odnieść można do śladów osadnictwa ludności kultury pucharów lejkowatych (?), przeworskiej, wczesnego średniowiecza i średniowiecza.

W sumie badania objęły jedynie peryferie właściwego stanowiska (lokalizacja wykopu wymuszona przez zasięg inwestycji), stąd też w trakcie jakichkolwiek prac ziemnych na stanowisku nieodzowny będzie stały nadzór archeologiczny.

Dokumentacja z badań oraz materiały zabytkowe — do czasu pełnego opracowania — znajdują się w Pracowni Naukowo-Badawczej PKZ w Poznaniu Sp. z o.o.

Nie przewiduje się kontynuowania systematycznych badań wykopaliskowych.

Strumiennie, gm. Krosno Odrzańskie woj. zielonogórskie St. 44 patrz okres rzymski

Suraż, woj. białostockie St. 3 patrz epoka brązu

Tur Dolny — Busita, gm. Michałów woj. kieleckie St. 3 patrz epoka brązu

Warkałki — Surajny, gm. Miłakowo woj. olsztyńskie St. 1 AZP 19-56/24

Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie

Badania prowadził mgr Mirosław Hoffmann. Finansowały BBiDZ oraz MWiM w Olsztynie. Pierwszy sezon badań. Kurhan z wtórnymi pochówkami kultury kurhanów zachodniobałtyjskich i grobami kultury wielbarskiej.

Cmentarzysko odkryte zostało już w 1855 r. podczas pierwszej ogólnopruskiej akcji inwentaryzacji zabytków. W 1897 r. A. Bezzenberger zbadł jeden uszkodzony kurhan, który zawierał co najmniej 89 popielnic i 5 przystawek.

Studia nad ceramiką z tego obiektu i jego konstrukcją, które przeprowadził czterdziści lat później C. Engel, pozwoliły określić kurhan jako obiekt tzw. typu workiejmskiego oraz datować go na II i III fazę (ok. 1000 — 150 lat p.n.e.).

Następne trzy kurhany — w tym jeden z głębokim wkopem — odkryto w 1984 r. podczas badań AZP (obszar 19-56). Cmentarzysko znajduje się w lesie wchodzącym obecnie w obręb gruntów miejscowości Warkałki. Ze względu na znaczenie stanowiska oraz występowanie pod nazwą Surajny, oznaczono je jako Warkałki — Surajny.

Badany kurhan (nr III) rysował się w terenie jako rozległy, wyraźnie widoczny kopiec o bardzo stromych — w północnej i zachodniej partii — stokach. Posiadał lekko owalny, wydłużony po osi NW-SE kształt. Jego średnice wynosiły 18 (po linii N-S) i 21 m (po osi W-E), a maksymalna wysokość 2,8 m.

Prace ze względu na wielkość kopca oraz utrudnione warunki eksploracji (na nasypie znajdowało się 31 drzew oraz 10 karp po drzewach wyciętych wcześniej) ograniczone zostały do przebadania ćwiartek A(płn-zach.) i D (płd-wsch.). Ogółem zbadano 152,5 m² powierzchni.